

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра генетики, селекції і насінництва ім. проф. М. О. Зеленського

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет агробіологічний
(назва)
“22” червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

РИНОК НАСІННЯ СОРТІВ І ГІБРИДІВ

Факультет агробіологічний

Розробники: Віталій ЖЕМОЙДА, професор, канд. с.-г. наук

Роман СПРЯЖКА, старший викладач, доктор філософії

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни Ринок насіння сортів і гібридів

(до 1000 друкованих знаків)

Загальна ефективність виробництва продукції рослинництва значною мірою обумовлена якістю насіння у комплексі із високою часткою вартості в структурі витрат на вирошування сільськогосподарських культур.

Експорт посівного матеріалу становить близько 10 % від світових внутрішніх ринків. Налічується 71 країна-експортер та 111 країн-імпортерів насіння, грошові надходження та видатки на насіннєвий матеріал яких становлять понад 1 млн. доларів. Нині Щорічний Перелік сортів, що видається під егідою Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), включає близько 45 000 сортів та гібридів, які представляють 197 видів.

На сьогодні Україна взяла курс на євроінтеграцію, що потребує цілеспрямованої перебудови і розвитку насінницької галузі. З цією метою проводиться робота з удосконалення законодавчої та нормативної бази насінництва, розробляються нові національні стандарти на насіння сільськогосподарських культур, гармонізовані з кращими закордонними аналогами. У зв'язку з цим існує попит на висококваліфікований кадровий склад аудиторів із сертифікації насіння.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність		
Освітня програма		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	4	
Семестр	7	
Лекційні заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	15 год.	
Самостійна робота	90 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	2 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування у студентів сучасних і глибоких уявлень та знань з теорії і практики селекційно-насінницької роботи, що дасть можливість найбільш повно реалізовувати і використовувати потенціал окремої культури в реалізації досягнень селекції, збереження в процесі розмноження сортів і гібридів всіх морфологічних ознак і біологічних властивостей насіння з використанням сучасних методів.

Завданням дисципліни є теоретичне і практичне вивчення для розширення знань щодо основних понять в селекції і насінництві, які необхідні для практичної і наукової роботи в НД установах, с.-г. підприємствах, державних та фермерських господарствах різних форм власності, формування умінь що

дозволяють застосовувати отримані теоретичні і практичні завдання при аналізі поставлених задач і проблем.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	ла б	ін д	с.р.		л	п	ла б	ін д	с.р.	
Модуль 1. Насіння і садивний матеріал – матеріальна складова ринку														
Тема 1. Насіння і садивний матеріал, як засіб виробництва	1-2	14	2	2			10							
Тема 2. Концепція розвитку насінництва в Україні	3-4	16	2	2			12							
Тема 3. Законодавча база сучасного насінництва в Україні	5-6	16	2	2			12							
Тема 4. Атестаційні вимоги до суб'єктів насінництва	7-8	14	1	1			12							
Разом за модулем 1		60	7	7			46							
Модуль 2. Особливості формування і розвитку ринку сортів рослин														
Тема 1. Сорт рослин, як інноваційний товар рослинництва	9-10	14	2	2			10							
Тема 2. Теоретичні основи функціонування ринку насіння сортів і гібридів	11-12	14	2	2			10							
Тема 3. Світові тенденції розвитку ринку сортів рослин	13-14	16	2	2			12							
Тема 4. Оцінка сучасного вітчизняного ринку сортів рослин	15	16	2	2			12							
Разом за модулем 2.		60	8	8			44							
Усього годин		120	15	15			90							

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Насіння і садивний матеріал, як засіб виробництва	2
2.	Концепція розвитку насінництва в Україні	2
3.	Законодавча база сучасного насінництва в Україні	2
4.	Атестаційні вимоги до суб'єктів насінництва	1
5.	Сорт рослин, як інноваційний товар рослинництва	2
6.	Теоретичні основи функціонування ринку насіння сортів і гібридів	2
7.	Світові тенденції розвитку ринку сортів рослин	2
8.	Оцінка сучасного вітчизняного ринку сортів рослин	2
	Разом	15

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Реєстри сортів рослин придатних до поширення в Україні та суб'єктів насінництва та розсадництва	2
2.	Сортове районування основних сільськогосподарських культур. Вивчення сортових ознак, сортів та гібридів основних сільськогосподарських культур та сортів	2
3.	Вивчення систем насінництва основних сільськогосподарських культур: зернових, зернобобових, кукурудзи, соняшнику та ін.	2
4.	Економічна ефективність сортооновлення та сортозаміни насіння і садивного матеріалу	2
5.	Розрахунки потреб у насінні і насінневих фондах району, області, країни зернових культур	2
6.	Розрахунок виробництва насіння кукурудзи та соняшнику	2
7.	Вивчення методики апробації (інспектування) сортових посівів зернових культур, кукурудзи та сорго	2
8.	Документація на сортові посіви та насіння	1
	Разом	15

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Основні селекційно-насінницькі НДУ України. Специфіка їх роботи	10
2.	Опрацювання законів України «Про насіння та садивний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин» та ін.	12
3.	Реєстр виробників насіння	12
4.	Причини погіршення сортових та посівних якостей насіння	12
5.	Зональне насінництво польових культур	10
6.	Ліцензійні угоди та пакет документів для ведення насінництва	10
7.	Сортова сертифікація	12
8.	Технологічні аспекти вирощування високоякісного насіння	12
	Разом	90

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне опитування;
- захист практичних робіт;
- модульні тести;
- залік.

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінюють знання здобувача вищої освіти за 100-бальною шкалою, яку переводить у національну оцінку згідно з чинним «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Формування ринку на основі генетичного та сортового різноманіття		
Практична робота 1.	Розпізнавати та класифікувати види насіння і садивного матеріалу як основні елементи ринку насінництва, враховуючи їх біологічні, сортові та посівні якості. Аналізувати структуру ринку насіння сортів і гібридів, визначати основних учасників ринку та їхню роль у формуванні попиту і пропозиції.	12
Практична робота 2.		12
Практична робота 3.		12
Практична робота 4.		12
Самостійна робота 1.		22
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Сучасні тенденції формування і розвитку ринку сортів		
Практична робота 5.	Застосовувати принципи сертифікації, маркування та стандартизації насіння відповідно до чинного законодавства України та міжнародних норм. Обґрунтовувати вибір сортів і гібридів для виробництва з урахуванням їх потенціалу, економічної доцільності та конкурентоспроможності на ринку.	12
Практична робота 6.		12
Практична робота 7.		12
Практична робота 8.		12
Самостійна робота 2.		22
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамен/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо деделайнів та перескладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Самостійні роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2747>;
- Ринок сортів і насіння: навчальний посібник / О. В. Захарчук, В. Л. Жемойда, Р. О. Спряжка, О. С. Макарчук. – Київ: НУБіП України, 2024. – 274 с.
- Гаврилюк М. М., Соколов В. М., Жемойда В. Л. Практичне насінництво та насіннезнавство сільськогосподарських культур: навч. посібник. Вінниця. 2019. 270 с.
- Жемойда В. Л., Спряжка Р. О., Дмитренко Ю. М., Макарчук О. С., Зінченко О. А., Ковалишина Г. М., Асланян А. Г. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт та самостійної роботи студентів ОС "Бакалавр" ОП "Агрономія" з дисципліни «Селекція і насінництво польових культур» (розділи «Насінництво – основна ланка у підвищенні врожайності культур»). Київ: НУБіП України, 2025, 106 с.
- Макарчук О. С., Дмитренко Ю. М., Ковалишина Г. М., Жемойда В. Л., Ткачик С. О., Спряжка Р. О. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт та самостійної роботи з дисципліни «Селекція і насінництво польових культур» (розділи «Селекція рослин» і «Сортознавство») для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальностей 201 «Агрономія», 202 «Захист і карантин рослин». Київ: НУБіП, 2021, 96 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Посібник для аудиторів із сертифікації насіння: навч. посіб.; вид. друге, доопр. і допов.; відпов. за випуск чл.-кор. НААН М. Я. Кирпа. Київ: Аграрна наука, 2023. 368 с.
2. Захарчук О. В. Економіка насінництва: монографія / – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 273 с.
3. Захарчук О. В., Вишневецька О. В., Навроцький Я. Ф., Завальнюк О. І. Інноваційно-інвестиційний розвиток ринків технічних засобів, насіння та технологій у рослинництві: Монографія / за ред. О. В. Захарчука. Київ : ННЦ Інститут аграрної економіки, 2022. 273 с.
4. О. В. Захарчук, Ю. О. Лупенко, С. І. Мельник та ін. Методичні рекомендації з оцінки вартості насіння і садивного матеріалу як об'єкта інтелектуальної власності / за ред. О. В. Захарчука. Київ : ННЦ ІАЕ, 2022. 109 с.
5. Формування національних сортових ресурсів (1923-2023). Історичні нариси / Упоряд.: Н. В. Лещук, Л. М. Присяжнюк, С. М. Гринів, Т. М. Марченко, Н. В. Павлюк, І. В. Коховська, А. І. Сидорчук; за заг. Ред. С. І. Мельника. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 260 с.
6. Закон України «Про насіння та садивний матеріал». Редакція від 16.05.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15#Text>
7. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. <https://sops.gov.ua/derzavnij-reestr>
8. Державний реєстр суб'єктів насінництва та розсадництва. <https://sops.gov.ua/derzavnij-reestr>